

Pracovní materiály:

V tomto metodickém listu naleznete příklad podkladů, texty a otázky k nim, které byly použity v testování výukového materiálu, a které můžete použít ve vaší hodině.

1. hodina – otázky a texty pro 1. aktivitu

1. Příčiny války

Příčinou byl zpočátku náboženský konflikt mezi katolíky a protestanty. Do války se nezapojily jednotlivé státy samy za sebe, ale vznikly dvě válčící strany (koalice) – katolická Liga a protestantská Unie. Liga byla zastoupena všemi habsburskými státy, do Unie se zapojily země, v nichž převažovala protestantská náboženství. Postupně se však zaměření války změnilo – především ve chvíli, kdy se k protestantské Unii přidala katolická Francie. Konflikt byl náhle zaměřen na oslabení moci Habsburků v Evropě. Některé evropské státy, hlavně Anglie a Francie, se obávaly jejich rozpínavosti a narůstající moci. Například Francie byla ze tří stran obklíčena habsburskými státy (z jihu Španělskem, ze severu španělským Nizozemím, z východu Svatou říší římskou).

Otázky 1:

1. Jaké byly příčiny třicetileté války?
2. Které strany proti sobě bojovaly?

2. Etapy války:

TŘICETILETÁ VÁLKA

Otázky 2:

1. Na území kterých dnešních států se bojovalo ve třicetileté válce?
2. Kde třicetiletá válka začala?
3. Jaké byly etapy války?

3. Etapy války

1. etapa

Válka česko-falcká (1618–1623). Habsburkové proti českým stavům a německým protestantským knížatům.

Třicetiletá válka byla započata v českých zemích. Praha přestala být hlavním městem říše, Matyáš totiž přesídlil do Vídně a v Praze jej zastupovali dva místodržící. Jelikož císař neměl potomky, začal již za svého života řešit nástupnickou otázku. Za jeho následovníka byl zvolen a následně přijat českými stavy Matyášův bratranec Ferdinand (pozdější král Ferdinand II.), který byl ale přísným katolíkem. Právě touto volbou posílili ve společnosti opět čeští katolíci, což vedlo k tomu, že přestali dodržovat Rudolfův majestát – tehdy začaly útoky na protestantské kostely a věřící. Čeští protestanté upozornili na tuto situaci Matyáše, ten však nijak nejednal.

Dne 23. 5. 1618 se vydali čeští protestanté na Pražský hrad, kde sídlili místodržící, a vyhodili je oba z okna – tato událost se nazývá třetí pražská defenestrace. Tímto aktem začalo v českých zemích otevřené povstání proti habsburské moci.

Když v roce 1619 zemřel Matyáš, čeští stavové odmítli přijmout za svého krále Ferdinanda, ale zvolili si nového krále, protestanta Fridricha Falckého. Ferdinand II. se však svého nároku na trůn odmítl vzdát a začal se připravovat na válku. Vojska Fridricha Falckého (protestanti) a Ferdinanda II. (katolíci) se střetla 8. 11. 1620 v bitvě na Bílé hoře nedaleko Prahy. V bitvě zvítězil Ferdinand II. Fridrich Falcký uprchl ze země, z obavy nastupující přísné katolické vlády odešla z Čech také řada nekatolíků.

Otázky 3:

1. Které okolnosti vedly české protestantské stavy k povstání vůči panovníkovi?
2. Kdo bojoval v Bitvě na Bílé hoře? Vysvětli, jak k bitvě došlo.

4. Dohra 1. etapy války v českých zemích

Po prohrané bitvě na Bílé hoře pozici českého krále obhájil Ferdinand II. Habsburský. Následkem byla velká vlna emigrace nekatolíků – z českých zemí odešlo asi třicet tisíc vzdělanců a politiků a několik tisíc dalších lidí. Mezi nimi byl i Jan Amos Komenský. Část protestantských povstalců však byla zadržena a uvězněna. Všem povstalcům byl zabaven majetek a následně rozprodán katolíkům. Nejhorším trestem byl rozsudek smrti, kterých bylo vydáno celkem 27. Poprava se odehrála na Staroměstském náměstí v Praze 21. 6. 1621. Následně Ferdinand II. pokračoval ve tvrdé rekatolizaci českých zemí, dokonce zakázal všechna nekatolická náboženství. Od roku 1627 bylo katolictví jediným povoleným náboženstvím v českých zemích, český královský trůn se stal pro Habsburky dědičným (do té doby potřebovali Habsburkové souhlas českých stavů) a čeština, která byla původně jediným úředním jazykem, byla zrovnoprávněna s němčinou.

Všichni čeští nekatolíci, kteří se rozhodli zůstat v Čechách, museli přestoupit na katolickou víru.

Otázky 4:

1. Jaký byl pro české země důsledek bitvy na Bílé hoře?
2. Jaký byl postoj Ferdinanda II. Habsburského k nekatolickým náboženstvím? Jeho postoj dolož na konkrétních příkladech.

5.

2. etapa

Válka dánská (1625–1629). Habsburkové proti Dánům.

Poražený král Fridrich Falcký uprchl do zahraničí. Přívrženci a vojsko Ferdinanda II. ho však pronásledovali. Bojiště se přesunulo z českého území do zahraničí. Fridricha Falckého podpořili i další protestantské státy – Nizozemí, Anglie, Dánsko, protestantská knížata ze Svaté říše římské. Habsburkům se však stále dařilo vítězit.

3. etapa

Válka švédská (1630–1634). Habsburkové proti Švédům.

Změna ve válce ve prospěch protestantské Unie nastala až poté, co se do války zapojilo Švédsko. Švédsko mělo dobrou armádu a Habsburkové přišli o svého nejlepšího vojevůdce Albrechta z Valdštejna.

Otázky 5:

1. Co zapříčinilo to, že se válka přesunula mimo území českých zemí?
2. Které země bojovaly proti Habsburkům? (Svou odpověď zkontroluj podle části č. 2.)

6.

4. etapa

Válka švédsko-francouzská (1635–1648). Habsburkové proti Francii.

V poslední fázi se do války zapojila Francie a díky tomu se síly začaly vyrovnávat. Bojiště se opět přesunulo na české území, kam dvakrát po sobě vtrhlo švédské vojsko. Švédové obsadili v Praze levý břeh Vltavy a vyrabovali pražský hrad. Neustálými boji se obě strany vyčerpaly. Ztráty na obou stranách byly obrovské. Poté začala jednání o míru. Mír byl uzavřen na mezinárodní konferenci ve Vestfálsku, tzv. vestfálský mír v roce 1648. Za české země podepsal mír nový panovník Ferdinand III. (Ferdinand II. zemřel v průběhu války v roce 1637). Ferdinand III. zastával stejnou politiku rekatolizace jako jeho otec.

Otázky 6:

1. Na které straně bojovala Francie? Vysvětli proč (pro více informací si přečti část 1).
2. Jak skončila třicetiletá válka? Popiš okolnosti.

7.

Důsledky války

Prvořadou evropskou mocností se po třicetileté válce stala Francie, naopak vliv Habsburků byl v Evropě po válce oslaben. Co se ale týče své pozice v zemích, kde Habsburkové vládli, tak tam svou pozici upevnili, a to zejména v českých zemích prostřednictvím přísné rekatolizace. Největší územní zisky mělo Švédsko, které se od té doby stalo významnou evropskou mocností.

Dopad třicetileté války byl na společnost celkově zdrcující. Rozsáhlá území byla vypleněná a vydrancovaná, pole a půda byly zničeny, mnoho hradů také. Válka se podepsala hlavně na obyčejných lidech – vypukl hladomor, nemoci a násilnosti. V důsledku toho se zvýšila úmrtnost (v Čechách vymřela asi 1/3 obyvatelstva). Některé vesnice a města dokonce zanikly. Nedostatek obyvatelstva se podepsal i na hospodářské situaci země – docházelo k úpadku zemědělství, řemesel a obchodu.

Otázky 7:

1. Upevnili si po válce Habsburkové svou moc? Vysvětli.
2. Popiš důsledky třicetileté války na život běžných lidí.

8.

Jak se bojovalo

Pro třicetiletou válku bylo charakteristické, že si jednotlivé strany najímaly tzv. žoldnéře. Žoldnéři byli námezdní vojáci, tedy vojáci najímaní za peníze. Bojovali za toho pána, který je právě platil. Peníze byly silnou motivací vojáků k dobrému výkonu. Pokud se naopak platba za jejich služby zpozdila, stoupla i jejich nechuť k boji. Žoldnéři bojovali na obou stranách konfliktu. Jejich zbraně byly především palné. Vojáci se dělili na pěchotu, jízdu a dělostřelectvo.

Otázky 8:

1. Kdo to byl žoldněř?
2. Podle obrázku popiš, jak vypadal voják v třicetileté válce. S jakými zbraněmi bojoval?